

Otkako je albanska država privatizacijom izgubila kontrolu nad svojom nekada veoma razvijenom i profitabilnom naftnom industrijom, u bivšim državnim rafinerijama nižu se novi vlasnici i sve neuspješnija rukovodstva, a jedini kojima je zaista stalo do oporavka rafinerija i cijelog sektora su uporni i borbeni radnici.

U rano jutro 27. prosinca 2017. tri stotine radnika okupilo se kod rafinerije ARMO u Ballshu, jednom od posljednjih industrijskih gradova u Albaniji. Krenuli su marširati prema centru regije, gradu Fieru, gdje su se sastali s radnicima druge ARMO-ve rafinerije. Zajedno su protestirali ispred središta regionalne vlasti. Iako se bližio kraj decembra, oni još uvijek nisu dobili plaće za novembar. Rafinerije ne rade već nekoliko tjedana, a poduzeća im nisu uplatila doprinose gotovo godinu dana, da ne spominjemo nepoštivanje drugih radničkih prava, kao što je plaćanje prekovremenih.

Nakon što su radnici marširali skoro dva sata, bez velikog povjerenja u prazne riječi lokalnih dužnosnika, odlučili su se zaputiti prema Tirani, udaljenoj od Fiera više od 70 kilometara.

Formirali su red uz glavnu autocestu te, uz pratnju i povremeno uznemiravanje policijskih snaga, uspjeli su propješačiti gotovo polovicu puta. Premoreni, nakon pola dana pješačenja odlučili su pored grada Rrogozhinë put nastaviti autobusom. Nakon samo dva kilometra vožnje, policija je zaustavila autobuse i vozačima naredila da traže od radnika da izađu.

Fierski šef policije ponudio je da ih se policijskim vozilima preveze nazad u Fier i Ballsh. Sa svim raspoloživim sredstvima pokušavalo ih se spriječiti da dođu do Tirane.

No radnici nisu pristali. Iscrpljujući se, nastavili su hodati prema zacrtanom cilju. Nekoliko građana Tirane, zgroženi ponašanjem policije i ravnodušnošću vlade, odvezli su se osobnim automobilima do autoceste, pokupili dio prosvjednika i dovezli ih do glavnog grada. Stigli su oko ponoći i ugošćeni su u socijalnom centru Logu i Shkëndijës.

Sindikati na krivoj liniji

Nekoliko mjeseci prije ovog marša, radnici iz Ballsha i Fiera žalili su se na sindikalne predstavnike. Na lokalne sindikaliste gledaju sa sve većom sumnjom, više im izgledaju kao predstavnici vlasnika poduzeća, a ne radnika. I službenike iz tiranskih sindikata većinom se smatra servilnom i korumpiranom klikom koja je pod utjecajem središnje vlasti i koja je uključena u nepoštene i netransparentne odnose sa šefovima rafinerije. U nekoliko navrata, tijekom radničkog marša, sindikalcima se izvikivalo da su izdajnici, a jednom ili dvaput je to skoro završilo tučnjavom.

Kako svjedoči nekoliko aktivista iz političke platforme Organizata Politike koji su se pridružili radnicima na putu od Ballsha a do Tirane - većina radnika i više je nego uvjerena da je cijeli sindikat korumpiran, a da se lokalnim predstavnicima mjesecima davala plaća viša od plaće običnih radnika te da im je bilo dopušteno da uopće ne dolaze na posao. Ne

čudi što su radnici od aktivista nekoliko puta tražili da im pomognu u osnivanju novog i autonomnog sindikata.

Jutro nakon marša, radnici su se okupili pred zgradom Ministarstva ekonomskog razvoja, trgovine i poduzetništva. Nakon nekoliko sati protesta, ministar je pristao sastati se s predstavnicima radnika i pred jednim od članova uprave firme obećao da će im barem plaća od prethodnog mjeseca biti isplaćena u roku od 24 sata. Umorni i na rubu očajja, radnici su se odlučili vratiti u svoje gradove. Sljedećeg je dana više od tisuću radnika obaju rafinerija stajalo pred bankama i čekalo da konačno plaća sjedne na račun. Saznavši da je plaća za novembar uplaćena, mnogi od njih briznuli su u plač, što zbog momentalnog osjećaja sreće, što zbog dugo nakupljanog bijesa. Neki od njih su ganuto izjavili da sad barem mogu nešto svojoj djeci pokloniti za Novu godinu.

Od privatizacije do bankrota

Uzroke problema rafinerije treba tražiti u procesu njezine privatizacije, jednom od najkorumpiranijih primjera privatizacije u zemlji. Naftna industrija je izgrađena tijekom socijalizma i bila je jedan od najprofitabilnijih sektora socijalističke ekonomije. Nekoliko tisuća radnika bilo je zaposleno u rafinerijama, a cijela je regija bila industrijski razvijena upravo zbog tog sektora. ARMO je bila kompanija za rafiniranje nafte kojom je upravljala država, punih 16 godina nakon pada socijalizma. Unatoč lošem upravljanju i korumpiranim birokratima, njene rafinerije bile su profitabilne. U ranim 2000-ima zapošljavale su više od dvije tisuće radnika i ostvarivale milijunske profite svake godine, nakon što su platile poreze i središnjoj vlasti isplatile druge obveze (oko 30 milijuna američkih dolara svake godine). Međutim, 2008. godine, pritisnuta Međunarodnim monetarnim fondom i Europskom unijom, vlada predvođena Demokratskom strankom (PD) odlučila je privatizirati ARMO. Biznismen koji je postao vlasnik ARMO-a, Rezart Taçi, smatran je bliskim suradnikom i klijentom važnih članova vlade, posebice bivšeg premijera Salija Berishe. Odmah nakon privatizacije, ARMO je ušao u dugu spiralu kriza. Zaglibio je i potom prestao plaćati poreze i druge obaveze prema državi, očito s njenim prešutnim pristankom. Pored toga, nije ispunio ni svoje ugovorne obaveze da ulaže u nove tehnologije. Jedina stvar koju je uprava uspjela "postići" bilo je smanjenje radne snage na pola. Još gore, poduzeće je povećalo svoje dugove prema bankama i uvijek je bilo na rubu bankrota.

Rezart Taçi prodao je 2013. ARMO tvrtki iz Azerbajdžana. Izvješća mnogih istraga pojačala su sumnje da iza te tvrtke još uvijek stoji albanski gazda, koji sada pokušava izgraditi ilegalnu mrežu povezanu s novoformljenom vladom Socijalističke stranke. Kako god, azerbajdžanski vlasnik nije gotovo godinu dana ništa uložio u rafineriju i 2014. je odlučio dati je u najam drugim dvjema kompanijama. Panorama ostaje ista: mjesecima su radnici bili

bez posla, nije im isplaćeno nekoliko plaća itd.

Konstantni valovi radničkih protesta u Ballshu, Fieru i Tirani 2016. godine, natjerali su vladu da intervenira. Dogodile su se neke promjene u upravi rafinerija. Dvije rafinerije, u Ballshu i Fieru, iako još u vlasništvu azerbajdžanskog biznismena, iznajmljene su offshore kompaniji, IRTC, registriranoj na Britanskim Djevičanskim Otocima. Ministar financija i ekonomije Arben Ahmetaj i premijer Edi Rama tvrdili su da je to ozbiljna multinacionalna kompanija, čija će ulaganja u naftno prerađivački sektor oživjeti tu industriju.

Rafinerije na trajnoj rasprodaji

Iz izvještaja nezavisnih novinara doznajemo da je u upravi IRTC-a Mitat Sulaj, brat utjecajnog albanskog biznismena, Besnika Sulaja, za kojeg se smatra da je jedan od bliskih suradnika premijera Rame i gradonačelnika Tirane, Eriona Velija, čija je gradska uprava odobrila njegovim firmama nekoliko građevinskih dozvola u najosjetljivijim dijelovima Tirane.

Međutim, propadanje se nastavlja. Novi šefovi su nastavili s praksom neplaćanja poreza i neisplaćivanja plaća radnicima. Poduzeće je još više opterećeno dugovima. Procjenjuje se da su zaduženi u nekoliko agencija, od poreznih ureda do firmi za proizvodnju nafte, pa sve do banaka, u vrijednosti nekoliko stotina milijuna dolara, a državi bi također trebali isplatiti preko sto milijuna.

Proteklih mjeseci, jedna od banaka uspjela je dobiti, u sumnjivim okolnostima, sudski nalog da konfiscira svu imovinu poduzeća i da se može smatrati legalnim većinskim vlasnikom kompanije. Danas Banka Credins pokušava rentati ili prodati imovinu tvrtke investitorima kojih nema. Iako ARMO duguje više državi preko poreza nego bankama, albanska vlada povukla se od bilo kakve potražnje za imovinom firme.

U ovom kompleksnom i iznimno korumpiranom procesu gdje je uključeno nekoliko aktera, od vladinih agencija do proizvodnih firmi i banaka, rezultat je da su rafinerije zatvorene. Grad Ballsh je ekonomski zamro. Radnici su bez posla i plaće. Nastavljaju protestirati i zahtijevaju od vlade da nacionalizira rafinerije. No vlada beskrupulozno odbija taj prijedlog i gleda na to kao privatnu stvar koja se treba riješiti između banaka i privatnih pretendenta.

Izvor: bilten.org